

5. Історія української літератури : навч.-метод. посіб. для підготовки до державної атестації студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» денної та заочної форми навчання / Авт.-упорядн.: Н. С. Поляруш та ін. Вінниця, 2017. 178 с.

6. Ковалів Ю. Ідейно-естетичні пошуки українського письменства другої половини ХХ століття. Українська література, 11 клас. / за заг. ред. Р. Мовчан. Київ – Ірпінь: Перун, 2001. 496 с.

7. Панченко В. Тисячолітній Загребельний. ЛітАкцент. URL: <http://litakcent.com/2009/03/09/tysjacholitnij-zahrebelnyj/>

ВИВЧЕННЯ ЕКЗИСТЕНЦІЙНИХ ОБРАЗІВ У ПОЕЗІЇ ДИСИДЕНТІВ

Дрокіна Вікторія

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

У добу СРСР усі модерністські відгалуження, вишуки образні й тропеїчні вважалися лише експериментальними формами [5, с. 197–198], і про них практики вели мову лише побіжно, відстаючи від дискурсу наукових світил, у якому постали нові сміливі дослідження про Василя Стуса [6, с. 83-84], який урешті ввійшов до шкільної програми з української літератури, а також про Тараса Мельничука, який згаданий у підручниках, але системно не вивчається [7, с. 7–8].

У ХХІ столітті дослідження небувало заглибилися, адже рух опору постав як філософія століття, про що ведуть мову В. П. Крупка та І. А. Зелененька [8, с. 30–31], [9, с. 148–149], через гноблення влади СРСР, переслідування, рух опору сформував національні літературні смаки та впливає на них далі, такою силою впливу характеризується ще тільки «Кобзар» Тараса Шевченка.

Але сьогодення вимагає більшого, тобто не лише цитування, а й розуміння та рецепції, до прикладу, варто цитувати логічно завершену частину (фрагмент, що є реченням із закінченою думкою) твору.

Згадаємо тут першу частину поеми «Кавказ», у якій ідеться про катування Прометейя. Але політична поема «Кавказ», хоч і починається з міфологічної образності, – то не власне екзотика, твір написаний, знову ж таки, для нас і про нас, а не лише з натяком на долю загиблого на Кавказі з вини Російської імперії Якова де Бальмена, близького по духу генієві.

Дійсно, це актуально, бо йдеться про досягнення та втрату свободи індивідуальної та народної, це вражає, як і багато іншого, написаного в «Кобзарі», що екстраполюється в «Палімпсестах» Василя Стуса. Згадаємо тут і складні філософські «Псалми Давидові», вони характеризуються гносеологічною могутністю, а не лише є даниною Біблії.

Геній Тараса Шевченка покликав до боротьби дисидентів, і, зокрема, Василь Стус та Іван Драч розмежовували чітко «Кобзар» Тараса Шевченка й кобзарство Тараса Шевченка (а також кобзарство в Тараса Шевченка, як образ і феномен). Це викликано тим, що громадянам важко було визначити, що «геній Тарас Шевченко», а не лише «Кобзар Тарас Шевченко», це вельми критично оцінив Василь Стус через образ поезії як Тарасових провісних птиць понад Дніпром.

У середині ХХ століття саме про це явище недооціненості, ідеологічних нашарувань, комплексу меншовартості написав Іван Драч у «Виклику» [2]. Отже, варто використовувати слово «геній» не як певний титул, а заради захисту національної ідентичності. Цим ми не заперечимо жоден із моментів розвитку світової культурної цивілізації, але й не применшуватимемо досягнення свого народу, не васалізуємо їх.

Ми, природно, любимо легкі ліричні вірші Василя Симоненка (згадаймо «Лебеді материнства», «Ти знаєш, що ти – людина...» [11]), твори, де промовляє наша ідентичність, лебедями, казкою з «сивими очима», «червоними і чорними нитками». Ми всі зачитуємося віршами Ліни Костенко: «Шукайте посмішку Джоконди, / Вона ніколи не мине...» [9].

Отже, сучасники шукають її, посмішку роботи світоча Ренесансу Леонардо да Вінчі, вічну опоетизовану Мону Лізу, чиє обличчя частіше не

розуміємо, аніж порушуємо питання краси. Ми розмислюємо навколо проблем вірності та зради в історичному романі у віршах «Маруся Чурай», але забуваємо про стратегії «Берестечка».

І в Ліни Костенко є поетична інтерпретація тих же «Псалмів Давидових». Я хочу звернути вашу увагу на той-таки «Псалом І» [9]. Тобто ген геніальності українця, виплеканий через досвід народної та християнської культури, благословенний присутністю Великого Тараса, а далі – Василя Стуса, поета екзистенційного спазму, чії твори сповнені Україною.

Але все ще малознані загалові поети-дисиденти з могутнім дохристиянським відчуттям і фольклорним мелосом Ігор та Ірина Калинці, котрі віднайшли для українців могилу співця Лемківщини Богдана-Ігоря Антонича й пропагували його творчість, поет-мольфар, перший Тарас серед Національної премії імені Тараса Шевченка Тарас Мельничук проголошував себе мольфаром [10].

Читач, залюблений у творчість Тараса Шевченка, хоче бачити його продовження в літературі, це природно. І тому українська література самобутня, вартісна у світі, що має таке продовження у Василеві Стусові, що кожне явище неповторне, самодостатнє – це ґрунт і гарант прийдешнього (і не лише в мистецтві, а й у справі державотворення). Справа й у тім, що художня цінність і якість – не у прозорості й позірності вірша, не в техніці (хоча сьогодні до цього надзвичайно високі вимоги, бо живемо в інтелектуальному суспільстві)... Смак – справа індивідуальна, та саме читання віршів із різним емоційним тонуванням, із символами, метафорами, полярним культурним досвідом рятує від збіднення досвіду.

Література

1. Дисиденти. Антологія текстів / за ред. О. Сінченка. Київ : Дух і літера, 2018. 656 с.
2. Драч І. Поезія. URL: http://ukrlit.org/drach_ivan_fedorovych/tvory

3. Зелененька І. «Чиї це ілюзії стенають плечима, якого народу...»: Тарас Мельничук і літературний процес 60–90-х років в Україні. Вінниця : «Едельвейс і К», 2008. 152 с.

4. Зелененька І. Лірика дисидентів Василя Стуса й Тараса Мельничука як опозиція тоталітаризму. *Філологічний дискурс*. Вип. 10. 2020. С. 61–68.

5. Зелененька І. Метафора в ліриці Тараса Мельничука. *«Наукові записки» Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського: Зб. наукових праць. Сер. Філологія*. Вінниця, 2007. Вип. 9. С. 197–199.

6. Зелененька І. А. Метафоризована флористична символіка в дисидентській поезії Василя Стуса й Тараса Мельничука. *Філологічний дискурс: зб. наукових праць*. Хмельницький, 2019. Вип. 9. С. 83–90.

7. Зелененька І. А. Образна система лірики Тараса Мельничука : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філ. наук : 10.01.01. Львів, 2009. 15 с.

8. Зелененька І., Крупка В. Василь Стус, Тарас Мельничук, Володимир Забаштанський та Шевченків космос України. *Актуальні проблеми української літератури і фольклору : наук. зб. / редкол. : В. А. Просалова та ін.* Вінниця : ДонНУ імені Василя Стуса, 2018. Вип. 26. С. 30–42.

9. Зелененька І. А., Крупка В. П. Василь Стус, Тарас Мельничук, Володимир Забаштанський: інтерпретація України. *Василь Стус: життя, ідеологія, творчість, соціополітичний і літературний контекст*. Матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої вшануванню пам'яті відомого українського поета, перекладача, літературознавця і правозахисника. Вінниця, 2018. С. 148–153.

10. Костенко Л. Поезія. URL: <http://www.rulit.me/books/lina-kostenko-poeziya-read-410864-47>

11. Мельничук Т. URL: <https://ucf.in.ua/archive/5f1c2bfa43adbb571b1bffe5>

12. Симоненко В. Поезія. URL: <http://poetyka.uazone.net/symonenko/>

13. Стус В. Поезія. URL: <http://poetyka.uazone.net/stus/>

14. Шевченко Т. URL: http://litopys.org.ua/links/taras_shevchenko.htm